घरेलु हिंसा र महिलाः

कपिलवस्तु जिल्ला गजेहडा-३, राजापानी गाउँका सुकुम्बासी महिलाहरूको

एक अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक-शास्त्र संकाय
अन्तर्गत समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर तहको आंशिक
आवश्यकता परिपूर्तिको लागि तयार पारिएको
शोध पत्र ।

<u>प्रस्तुतकर्ता</u>

खिमा पोखरेल

टि.यु. रजिष्ट्रेसन नं.९-१-५०-१०६-९८

समाजशास्त्र/मानवशास्त्र केन्द्रिय विभाग

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

कीर्तिपुर, काठमाण्डौं

२०७०

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय, समाजशास्त्र/मानवशास्त्र केन्द्रिय विभाग

विश्वविद्यालय क्याम्पस, कीर्तिपुर, काठमाडौं

सिफारिश-पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालयद्वारा निर्धारित पाठ्यक्रम अनुसार स्नातकोत्तर तहको आंशिक आवश्यकता पूरा गर्नको निमित्त मेरो निर्देशनमा रहि खिमा पोखरेलले **"घरेलु हिंसा र महिलाः कपिलवस्तु जिल्ला गजेहडा गा.वि.स.-३, राजापानी गाँउका सुकुम्वासी महिलाहरुको एक अध्ययन"** शीर्षकको शोधपत्र तयार गरेको प्रमाणित गर्दै उक्त शोधपत्रको अन्तिम मूल्याङ्कनका लागि शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति समक्ष सिफारिस गर्दछु ।

मितिः २०६९/११/ २७

....

डा. माधवी भट्ट

(शोध निर्देशक)

समाजशास्त्र तथा मानवशास्त्र केन्द्रिय, विभाग

विश्वविद्यालय क्याम्पस

कीर्तिपुर, काठमाडौ ।

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय

समाजशास्त्र/मानवशास्त्र विभाग

विश्वविद्यालय क्याम्पस

कीर्तिपुर, काठमाडौं

स्वीकृती पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र संकाय अन्तर्गत समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर तहका निम्ती खिमा पोखरेलद्वारा तयार पारिएको **शोधपत्र "घरेलु हिंसा र महिला : कपिलवस्तु जिल्ला गजेहडा गा.वि.स.-३, राजापानी गाँउका सुकुम्वासी महिलाहरुको एक अध्ययन"** स्नातकोत्तर उपाधिका लागि उपयुक्त ठहरिएकाले स्वीकृती प्रदान गरिएको छ ।

शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति

	....
विभागीय प्रमुख	प्रा.डा. विनोद पोखरेल
	....
बाह्य निरीक्षक	डा. सन्ध्या बस्नेत
	....
शोध निर्देशक	डा. माधवी भट्ट

कृतज्ञता ज्ञापन

कपिलवस्तु जिल्ला गजेहडा गा.वि.स.वडा न. ३, राजापानी गाउका सुकुम्वासी महिलामा केन्द्रीत रहेर घरेलु हिंसा र महिला बारेमा खोज गर्ने मेरो कोशिसमा अनेकौ विद्धानहरुबाट प्रेरणा मिलेको छ । यस अध्ययनलाई व्यवस्थित र स्तरीय ढंगबाट अगाडी बढाउन, अनुसन्धानको गरिमाप्रति सधै सचेत रहेर कार्यक्षेत्रमा जुट्न र खोजसँग सरोकार रहेका तथ्याङ्कहरु संकलन गर्न तथा शोधपत्रको छविलाई कायम राख्न मेरा गुरु शोध निर्देशक डा. माधवी भट्टको प्रेरणामुलक मार्गदर्शन प्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु ।

समाजशास्त्र/मानवशास्त्र केन्द्रीय विभागका विभागीय प्रमुख डा.विनोद पोखरेल ज्यूका साथै डा. सन्ध्या वस्नेत एवं यस समाजशास्त्र केन्द्रीय विभागका मेरा सम्पूर्ण गुरु गुरुआमा र विभाग परिवारलाई हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । शोत्रपत्र तयार पार्ने अवस्था देखि लेखनलाई अन्तिम रुप दिने समयसम्म विदेशी तथा स्वदेशी विद्धानहरुको प्रकाशित कृतिहरु अनुसन्धान प्रतिवेदन र विचारहरु अत्यन्त उपयोगी रहेको छ । ती सबै विचार तथा सिद्धान्तका स्रष्टाप्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

मेरो शोधकार्यमा उत्तरदाताहरुको रुपमा मात्रै नभई यहाको सामाजिक, सांस्कृतिक, आर्थिक, रहनसहन, धर्म आदिको बारेमा यर्थाथ जानकारी दिई तथ्याङ्क संकलन गर्नमा सहज रुपमा सहयोग गर्ने यस राजापानी गाउका सम्पूर्ण महानुभावहरुलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

विशेषतः मलाई बोलीफुटे पछि शिक्षाको उज्यालो मार्गतर्फ डोह्रेर्‍याउदै त्रिभुवन विश्वविद्यालयको प्राङगणमा उभ्याउन अनेक समस्यासँग संर्घषरत मेरा बुबा, माता एवं मेरो परिवार प्रति सदाको ऋणी छु । कप्यूटर टाईप गर्न सहयोग गर्ने मेरो भाई त्रिभुवन पोखरेललाई पनि हार्दिक धन्यवाद दिन चाहान्छु । अध्ययनका लागि सधै अभिप्रेरित गर्ने मेरा मान्यजन, आफन्तहरु र मेरा सम्पूर्ण मित्रहरु एवं शुभ-चिन्तक ज्यूहरु प्रति आभार व्यक्त गर्न चाहन्छु ।

खिमा पोखरेल

कीर्तिपुर, काठमाण्डौ ।

विषय सूचिः

सिफारिसपत्र
स्वीकृतिपत्र
कृतज्ञताज्ञापन
विषयसूची
तालिकासूची

अध्याय - एक

अध्ययनको पृष्ठभूमि	**१-७**
१.१. परिचय	१
१.२. समस्याको कथन	५
१.३. अध्ययनको उद्देश्य	६
१.४. अध्ययनको महत्व	७

अध्याय - दुई

सन्दर्भ साहित्यको अध्ययन	**८-१८**
२.१. सैद्धान्तिक समिक्षा	८
२.२. नेपालमा महिलाहरुको अवस्था	१०
२.३. लैङ्गिक	११
२.४ सुकुम्बासी सम्बन्धी अध्ययन	१२
२.५. हिंसा सम्वन्धि अध्ययन	१४
२.६. महिला हिंसाका प्रकारहरु	१५
२.७. अवधारणागत प्रस्तुतीकरण	१७

अध्याय - तीन

अनुसन्धान विधि	**१९-१९**
३.१. अध्ययन क्षेत्रको छनौट	१९
३.२. अनुसन्धान ढाँचा	२०
३.३. तथ्याङ्क संकलनको श्रोत र प्रकृति	२०
३.४. अध्ययनको समग्रता र नमूना छनौट	२०
३.५. तथ्याङ्क संकलन विधिहरु	२१
३.६. तथ्याङ्कको वर्गिकरण, सम्पादन एव प्रस्तुतीकरण	२२
३.७. अध्ययनको सिमाङ्कन	२२

अध्याय - चार

हिंसा पिडित महिलाहरुको सामाजिक आर्थिक पृष्ठभुमि २३-३१

४.१. जातिगत आधारमा सुकुम्वासी महिलाहरुको विवरण २४

४.२. उमेर तथा लिंगको आधारमा जनसंख्या बनोट २५

४.३. साक्षरता तथा शैक्षिक स्थिति २६

४.४. पारिवारिक संरचना र परिवारको आकार २६

४.५. जन्म स्थानको आधारमा वसाई, सराइको स्थिती २७

४.६. सुकुम्वासी महिलाको अवस्था २७

४.७. सुकुम्वासी महिलाको स्वास्थ्य अवस्था २८

४.८. आर्थिक अवस्था २९

४.९. पेशागत विवरण ३०

अध्याय - पाँच

सुकुम्वासी महिलामा हुने घरेलु हिंसा र उनिहरुमा परेको प्रभाव ३१-४२

५.१. महिलाबाट महिलामाथि हुने हिंसा ३१

५.२. सुकुम्वासी महिला-महिला विचको सम्बन्ध ३३

५.३. पारिवारिक निर्णयमा महिलाको भुमिका ३३

५.४. सुकुम्वासी महिलाहरुको सन्तान जन्माउने प्रकृया ३५

५.५. गर्भपतन सम्वन्धि महिला अधिकारको अवस्था ३६

५.६. पारिवारिक हिंसा र महिला ३७

५.७. महिला माथिको हिंसाका प्रकारहरु ३८

५.८. महिला अधिकार र नियम कानून ३९

५.९. सुकुम्वासी महिलामा परेको प्रभाव ४०

अध्याय - छ

सारांश र निश्कर्ष ४३-४७

६.१. सारांश ४३

६.२. निष्कर्ष ४५

सन्दर्भ सुची

वैयक्तिक अध्ययन

परिशिष्ट -१

परिशिष्ट -२

परिशिष्ट -३

परिशिष्ट -४

प्रश्न सुची

तालिका- सुची **पृष्ठ नं.**

तालिका नं.१	: जातिगत अधारमा सुकुम्वासी महिलाको विवरण	२४
तालिका नं.२	: उमेर तथा लिंगको आधारमा जनसंख्या विवरण	२५
तालिका नं.३	: साक्षरता तथा शैक्षिक स्थिती	२६
तालिका नं.४	: पारिवारिक संरचना र परिवारको आकार	२६
तालिका नं.५	: जन्म स्थानको आधारमा वसाइसराइको स्थिती	२७
तालिका नं.६	: सुकुम्वासी महिलाहरुको पेशागत विवरण	३०
तालिका नं.७	: महिलाले महिलालाई गर्ने भेदभाव	३२
तालिका नं.८	: महिला महिला विचको भेदभाव	३४
तालिका नं.९	: पारिवारिक निर्णयमा महिलाको भुमिका	३५
तालिका नं.१०	: सन्तान जन्माउने निर्णय प्रकृयामा महिलाको भूमिका	३६
तालिका नं.११	: महिला र गर्भपतन अधिकार	३८
तालिका नं.१२	: पारिवारिक हिंसामा महिला	३९
तालिका नं.१३	: महिला माथि हुने हिंसाको प्रकार	४०